

N:o 111.

Af herr **J. A. Johansson** i Strömsberg, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af lagbestämmelser rörande arbetsaftal vid vissa fabriker och industriella anläggningar.

Den svåra ställning, hvori en talrik arbetarebefolkning blifvit försatt genom den plötsliga stängningen af några tändsticksfabriker i södra Sverige, har ledt tanken på behofvet af åtgärder till tryggande af arbetarens rätt vid liknande tillfällen. Förslag afhandlas därför om skyldighet för utländsk fabriksegare att på ett eller annat sätt ställa säkerhet för sina arbetares aflöning. Detta må nu vara godt och väl i och för sig, men en dylik olycklig händelse kan ju äfven inträffa med en fabrik, som tillhör svenske undersåtar, och dess arbetare äro dervid icke på något sätt hjälpte.

Vid en närmare granskning visar det sig emellertid, att ställningen i sjelfva verket är i detta hänseende lika ogynsam för arbetsgifvaren som för arbetaren. Saknaden af närmare lagbestämmelser rörande deras inbördes förhållande har vållat en osäkerhet deri, som är lika menlig för båda parterna. Å ena sidan är det icke nog med sådana fall som de nämnda vid tändsticksfabrikerna, utan öfver allt, der en industriel anläggning är illa grundad eller oklokt skött eller råkar ut för dåliga konjunkturen, kunna massor af oförvitliga arbetare när som helst löpa fara att blifva stälda på bar backe, utan att de dagen förut haft minsta aning derom. Ej nog härmed, en nyckfull och orättvis husbonde förmås på samma sätt att utan förberedelse drifva en misshaglig arbetare på dörren och taga brödet ur munnen på honom och hans familj. Men å andra sidan är också en arbetare lika väl i stånd att af tanklöshet eller ren kits-

lighet springa ifrån en husbonde, och det kanske just i den tid, då han som bäst behöfves. Vådorna här af visa sig i synnerhet, då förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare blifvit spändt, och då kriget föres med strejker å de förres och »lock-out»-er eller stängningar å de senares sida. I dessa åtgärders natur ligger, att de träffa den anfallne svårare, då de komma oförberedt, enär han då lättare kan tvingas att gifva efter. Men i denna möjlighet att tillstålla plötsliga strejker eller stängningar ligger en frestelse för båda parterna att lättsinnigt och i otid tillgripa dessa farliga vapen i den sociala kampen, utan att för deras användning ega giltig grund eller vara tillräckligt förberedda.

I dylika fall ställer sig förhållandet mellan industriella arbetare och deras arbetsgifvare betydligt ogynnsammare än mellan vanliga tjenare och deras husbönder, sådant det blifvit ordnad genom nu gällande legostadga. Som bekant kan detta senare förhållande enligt nämnda stadga icke så lättvindigt upplösas, i det att hvarken husbonde kan från sig skilja tjenare, ej heller denne gå ur tjensten utan två månaders föregående uppsägning. Härigenom är laga skydd beredt såväl åt husbonden, som ej behöfver löpa fara att kanske i brådaste tiden mista sin arbetare, som mot tjenare, hvilken ej behöfver frukta att när som helst godtyckligt blifva skild från tienst och bröd.

Det vill synas, att detta skydd, som under lång tid pröfvats vara väl behöfligt och af god verkan, icke skulle visa sig mindre gagneligt, om det utsträcktes till industriens arbetsfält. Medan legotjenarens lön icke kan af husbonden godtyckligt nedsättas, eller en höjning deraf lika godtyckligt framtvingas utan två månaders föregående uppsägning, kan det vanligen oskrifna kontrakt, som må anses finnas mellan fabriks herrar och deras arbetare, när som helst och af hvilken part som helst utan föregående tillsägelse brytas eller rubbas. Det vill förefalla, att häri ligger ett tillstånd af ömsesidig rättslöshet, som skulle vara outhärdligt, i fall ej vanans magt vore så stor, att någon ändring deri knappast anses möjlig. Emellertid tyckes det, som om det väl icke borde vara så alldeles omöjligt att åt förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare gifva det trygga skick, som så länge pröfvats och funnits gagneligt mellan husbonde och tjenare. Att helt och hållet ställa fabriksarbetaren under legostadgan vore af flera skäl icke rådligt. Men mycket godt skulle verkas genom ett stadgande, att dylika arbetare icke kunde skiljas från sin plats eller få sin lön nedsatt utan minst två månaders föregående tillsägelse, samt att de lika litet kunde sjelfve gå från sin plats eller tillfälligt nedlägga arbetet utan två månaders uppsägning. Härmed vore ingen opröfvad nyhet införd, utan man hade endast uppnått full likställighet mellan fabriksarbetare och legotjenare,

hvaraf de förre nu till sin skada äro i saknad. De skulle härmed se sig tryggade mot öfvergrepp af en hård eller oklok fabriksherre, som nu har i sin magt att förstöra hela deras välfärd. Skildes de i otid och på olaga sätt från sin plats, kunde de alltid kräfvat ut sin fulla lön för den återstående tiden, liksom nu den enskilde tjenaren, och hade under tiden råd- rum att se sig om efter ny anställning. Och om fabriken helt plötsligt komme på obestånd, skulle de i värsta fall alltid inträda såsom fordrings- egare för den lön, som återstode under uppsägningstiden. Arbetsgifvaren å sin sida vore skyddad mot förhastade och i oträngd mål tillställda strej- ker, då han gent emot strejkande, som nedlade arbetet inom två månader efter tillsägelse, kunde anlita samma laga åtgärder som den enskilde hus- bonden mot tjenare, hvilken i olaga tid går ur tjensten.

Ömsesidig likhet i rättigheter och skyldigheter vore alltså hvad som på detta sätt vunnes genom den här föreslagna åtgärden. Antagligen skulle dock detta sätt för frågans ordnande förefalla mången nytt och oväntadt, och kanske skulle det från en del fabrikssegare framhållas såsom skadligt för deras ekonomi, om de ej när som helst finge säga upp sina arbetare. Men den affär, som icke kunde ställa sin ekonomi så, att den mäktade tåla två månaders uppsägningstid, vore i sanning så osund, att den knappast vore värd att ega bestånd. Och gälde det att bland kanske flere hundra skilja en i sänder från sin plats, då han visat sig oduglig eller oordentlig, så vore väl uppsägningstiden ej mer till besvär än för en enskild husbonde, som nu kanske hela året om ser sig nödsakad att dragas med en oduglig, uppstudsig eller vårdslös tjenare.

Ehuruval ett dylikt stadgande till ömsesidigt skydd väl kunde vara behöfligt inom mycket vidsträckta områden, torde dock dess efterlefnad vara mycket svår att öfvervaka inom sådana yrken eller näringsgrenar, som ej stå under särskild tillsyn. För närvarande vore således rådligt att begränsa åtgärden till arbetare vid sådana anläggningar, som numera äro ställda under inseende af statens fabriksinspektörer, hvilka bättre vore i stånd att öfvervaka, att den ej förblefve en död bokstaf. Redan härigenom vore emellertid det önskade skyddet beredt åt den ojemförligt största delen af hithörande arbetarebefolkning.

På grund af det nu anförda tillåter jag mig alltså föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af föreskrifter rörande arbets- aftal vid sådana fabriker eller industriella anläggningar, som äro ställda under statens inspektion, afseende dels att egare eller ledare af sådan anläggning ej må kunna

skilja der anställd arbetare från sin plats eller nedsätta hans lön utan minst två månaders föregående tillsägelse, *dels ock* att sådan arbetare, som använd är, icke må lemna sin plats eller nedlägga sitt arbete utan minst två månaders föregående uppsägning.

Om remiss till tillfälligt utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1890.

J. A. Johansson.
